

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПЕРЕРОБКИ ЛЕКСИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ, ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ
COGNITIVE APPROACH TO TRANSLATION AND VOCABULARY PROCESSING: MODERN APPROACHES, CHALLENGES AND PERSPECTIVES

В. Д. БОРШОВЕЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германських мов і перекладу,
V. D. BORSHCHOVETSKA, Ph.D in Pedagogy, associate professor of Department of
Romance and Germanic languages and Translation,
E-mail: borshchovetska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7472-5256>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Анотація. Стаття описує методи дослідження процесу перекладу, обґрунтовано актуальність когнітивного підходу до процесу перекладу та засвоєння лексики. На основі наявних моделей перекладу необхідно провести ретельний аналіз взаємозв'язку між когнітивними процесами, довготривалою та короткочасною пам'ятю.

Визначено та проаналізовано фази перекладу. Доведено міждисциплінарну природу процесу перекладу та проаналізовано дані суміжних наук, що використовуються у процесі перекладу, проаналізовано когнітивні процеси перекладача під час перекладу та обґрунтовано їхню важливість. Стаття описує методи дослідження процесу перекладу.

На основі проведеного дослідження доведено, що існує шість когнітивних моделей, що дозволяють оцінити роль когнітивних процесів, задіяних в процесі перекладу.

Відповідно до теорії, на якій вони базуються, їх класифікують на наступні три групи: інтерпретативна модель перекладу (Seleskovitch, 1968 and Leder, 1981), психолінгвістична і когнітивна (Bell, 1991,) та когнітивно-прагматична модель Kirally (1995).

Модель вирішення проблеми і прийняття рішення, запропонована Wills (1996), розглядає процес перекладу як процес прийняття рішення, включаючи ментальну діяльність, основу на схематі.

Доведено, що перекладач потребує певних зусиль під час процесу перекладу.

Перспективними в межах когнітивного дослідження процесу перекладу є поява нових викликів і проблем, що мають бути вирішеними. Останні включають пошук нових моделей та методів для подальших досліджень процесу перекладу, відкриття можливостей для збільшення обсягу пам'яті перекладача, дослідження ментальних процесів, пов'язаних з машинним перекладом.

Ключові слова: когнітивний підхід, когнітивні моделі перекладу, зусилля перекладача, поведінка перекладача, методи дослідження процесу перекладу.

Актуальність дослідження (Introduction). Дослідження перекладу у царині науки, як вітчизняній так і зарубіжній, відбувається у всіх галузях перекладу, а саме: а) переклад як продукт мовленнєвої діяльності; б) функції перекладу; в) перекладацька діяльність. Щодо перекладу як продукту та його функції, дослідження беруть свій початок з другої половини ХХ століття. Наукові дослідження процесу перекладацької діяльності припадають на початок ХХІ століття, оскільки вони черпають наукові дані когнітивної психології, когнітивної лінгвістики, нейрофізіології і комп'ютерної лінгвістики, розквіт яких припадає саме на

цей період. Нові методи отримання наукових даних щодо діяльності перекладача та наукові дослідницькі програми з'явилися водночас з дослідженнями когнітивної діяльності, а саме; процеси пам'яті, моделі переробки лексичного інпуту, дослідженням процесу забування, мнемонічними прийомами запам'ятовування лексики, що лежать в основі перекладацької діяльності.

Сучасний розвиток досліджень когнітивних процесів, що задіяні в процесі перекладацької діяльності, зумовлюють появу галузі когнітивного перекладу як науки. Актуальність теми наукової статті зумовлена недостатньою кількістю

досліджень щодо когнітивної обробки вхідної інформації перекладача та необхідністю всебічного вивчення когнітивної транслятології, зарубіжного та вітчизняного досвіду у цій галузі з метою системного аналізу перекладацької діяльності в умовах мультилінгвізму.

Аналіз досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publications). На думку вітчизняних учених, використання когнітивних підходів у гуманітарних науках, у тому числі й перекладі, засвідчує про екстраполяцію когнітивної методики та зміцнення міждисциплінарних зв'язків [2, с. 18]. С. А. Жаботинська розглядає когнітивні структури як «ментальний конструкт, або інтерпретацію, яка об'єктивується в мовній формі. Така об'єктивація іконічна: формальна структура фіксує саму когнітивну модель» [4, с. 72].

Огляд наукових праць, пов'язаних з проблемами когнітивної транслятології засвідчує, що вчені досліджують проблеми процесів пам'яті, пов'язаних з перекладом, зокрема, досліджено природу когнітивних процесів та їхню кореляцію з обсягом робочої пам'яті [2; 3; 5; 7], яким чином корелює вхідна інформація, робоча і довготривала пам'ять [6; 9; 12]., які фактори впливають на якість переробки вхідної інформації, в тому числі й лексичної, яка природа сховища довготривалої пам'яті, чи може вихідний продукт базуватися на лише одній системі ментальної обробки і яку роль відіграє обізнаність контенту і робочої пам'яті [12; 13; 25]. Розроблено принципи когнітивних операцій з вхідною інформацією [24]. Описано моделі переробки лексичної інформації у процесі перекладу інформації [1; 28]. Досліджено природу когнітивних моделей, зокрема, С. А. Жаботинська розглядає когнітивну модель як «синтез концептуальної моделі і когнітивної операції» [4, с. 62].

Великого значення для процесу перекладу набуває переробка сприйнятої лексичної інформації. У працях багатьох вітчизняних учених в галузі психології зокрема: Г. В. Сабурова, Г. С. Костюк, та ін. досліджено, що переробка наочно сприйнятої інформації починається уже в процесі самого сприймання. Досліджено психологічні особливості, пов'язані з

хвилюванням у процесі виклику з пам'яті необхідної лексичної одиниці під час перекладу [11]. Такі когнітивні процеси як ідентифікація, порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, систематизація певною мірою залежить від асоціацій індивіда зі сприйнятим об'єктом, а відтак і копії вербального сигналу, серед яких розрізняють повні і часткові [8].

Мета дослідження (Purpose) – здійснити аналіз сучасних досліджень у галузі когнітивної транслятології та проаналізувати когнітивні моделі процесу перекладу.

Методи дослідження (Methods of research). У статті використано такі методи теоретичних та емпіричних досліджень: аналіз літературних джерел з метою визначення ступеню досліджуваності проблеми, що порушується в статті, евристичний метод, узагальнення та систематизація даних, отриманих в ході дослідження проблеми, прогнозування завдань та викликів щодо подальшого розвитку когнітивної транслятології.

Результати дослідження та обговорення (Results of the research and their discussion). Для вивчення моделей процесу перекладу важливо зрозуміти моделі переробки лексичної інформації, оскільки остання значною впливає на якість самого продукту перекладу. Розуміння моделей переробки лексичної інформації лежить в основі когнітивного процесу до навчання іншомовної лексики, що передбачає застосування когнітивних стратегій процесів переробки, збереження, повторів з метою ефективного закарбування інформації в пам'яті, відтворення лексичної інформації з одного боку та застосування мнемонічних (опора на прийоми запам'ятовування), афективних (опора на емоційний компонент засвоєння) та інших стратегій з іншого. Застосування таких стратегій сприятиме активному вилученню необхідної лексичної одиниці з ментального лексикону у процесі здійснення перекладу.

Специфіка процесу перекладу полягає у тому, щоб вилучення лексичних одиниць відбувалося на рівні автоматизму, суть якого полягає у створенні «динамічного стереотипу», що утворюється внаслідок багаторазового повторення однакових реакцій нервової системи у

подібних ситуаціях.

Для того, щоб зрозуміти переробку лексичної інформації у процесі перекладу варто з'ясувати, яким чином індивіди представляють слова в ментальному лексиконі мови. Існує дві протилежні гіпотези щодо лексичної репрезентації, відомі як гіпотези взаємозалежності і незалежної автономності (*independence vs interdependence*), які доводять чи мови джерела і пререкладу знаходяться в єдиній аномальній системі в пам'яті індивіда чи зберігаються незалежно в окремих системах пам'яті [14]. Існує і третя, гібридна модель, досліджена і експериментально перевірена у ході дослідження китайського вченого Hsuan-Chin Chen, який відібрав дві моделі переробки: "концепт-медіативна" модель (*concept mediation*) і модель "асоціації слів"

(*word association*), що є складовими гібридної моделі [15].

Дослідження гібридної гіпотези довели, що досвід у процесі вивчення іноземної мови є основним показником у лексичній обробці для білінгва у процесі перекладацької діяльності.

На особливу увагу заслуговує модель D. Fay and A. Cuttler, відома як модель семантичного простору, що пояснює тип мовленнєвої помилки (*speecherror*), зробленої носієм мови, під якою психолінгви розуміють неусвідомлену помилку в слові, що є результатом помилкової ментальної обробки [17]. Повна інформація про згадані моделі представлена в *Таблиці 1*. Дослідження оперування когнітивних моделей переробки лексичної інформації сприятиме кращому розумінню моделей ментальних процесів під час перекладу.

Таблиця 1

Моделі репрезентації та переробки іншомовної лексичної інформації індивіда

Назва моделі	Автор, дата	Сутність моделі
Модель взаємозалежності (<i>interdependence model</i>)	Channel J, 1996	Обидві мови білінгва знаходяться в єдиній аномальній системі
Модель незалежності (<i>Independence model</i>)	Channel J, 1996	Дві мови індивіда зберігаються незалежно в окремих системах пам'яті
Гібридна модель (<i>Hybrid model</i>): Concept mediation model	Hsuan Chin Chen, 1992	Якщо рідна й іноземні мови білінгва оперують незалежно, то слова в двох мовах не пов'язані безпосередньо, а асоціюються лише через концептуальну систему
(<i>Hybrid model</i>): Hybrid model: Word association model	Hsuan Chin Chen, 1992	Слова в нерідній мові безпосередньо пов'язані зі своїми еквівалентами у рідній мові більше ніж концепти, що лежать у їх основі
Модель семантичного простору (<i>Mental lexicon Model</i>)	Fay D. and Cuttler A., 1977	Пояснює тип мовленнєвої помилки, утвореної в результаті неефективної ментальної обробки

На сучасному етапі у зарубіжній когнітивній транслатології вчені виділяють шість моделей ментальних процесів у процесі перекладу, які класифіковано на три групи відповідно до їхніх теоретичних засад, а саме: інтерпретативна теорія перекладу, психолінгвістична, когнітивна і когнітивно-прагматична модель [10]. Проаналізуємо характеристику і сутність кожної з них.

Інтерпретативна теорія бере свій

початок з 60х років минулого століття. Основоположниками когнітивного підходу до процесу перекладу і цієї теорії були *Seleskovitch and Leder*. Учені запропонували три взаємопов'язаних фази перекладу, а саме: розуміння, девербалізація і перевтілення. Розуміння – це процес породження смислу і включає в себе не лише лінгвістичні знання, а й когнітивний інпут, включаючи попередній досвід та контекст. Ця теорія стверджує про існування проміжної

фази, девербалізації, на якій базується фаза перевтілення (re-expression), що включає лінгвістичні та екстралінгвістичні знання [22; 26].

Суть психолінгвістичної моделі та моделей когнітивної психології полягає в тому, що дані для дослідження ментальних процесів у власне самому процесі перекладу черпають з таких наук, як психолінгвістика, когнітивна психологія, штучний інтелект і нейронауки.

Цікавою нам представляється модель, запропонована *Bell*, яка трактує переклад як двофазову діяльність, у якій здійснені процеси аналізу і синтезу. Фаза аналізу підлягає певним стадіям візуальної ідентифікації слів у мові-джерелі, синтаксичному осмисленню, синтаксичній і прагматичній трансформації для породження семантичної репрезентації продукту, що буде інкодовано в кінцевий продукт мови-перекладу [10, с. 55]. На відміну від *Bell*, *Kiraly* запропоновано соціальну і когнітивну моделі перекладу. Щодо соціальної моделі, то *Kiraly* стверджує, що переклад, як процес, варто розглядати в трьох взаємопов'язаних ситуаційних контекстах, а саме: текст оригіналу, текст перекладу і перекладацький контекст [21]. Останній представляє собою власний концепт перекладача.

Відповідно до когнітивної моделі *Kiraly*, ментальний лексикон перекладача представляє собою систему переробки інформації, у якій переклад виступає як результат взаємодії інтуїтивних і контрольованих процесів, включаючи лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори [21, с. 102].

Когнітивна модель *Kiraly* передбачає три фактори: інформаційні джерела, інтуїтивне робоче місце і контрольований центр переробки вхідного матеріалу. У разі виникнення проблеми, подаються імпульси в центр і обирається стратегія для її вирішення. У разі її неефективності, імпульси надсилаються знову до інтуїтивного робочого місця для вторинної переробки нової інформації.

Цікавою нам представляється модель, запропонована *Wills* [29] і відома як *problem-solving and decision-making*. Учений розглядає переклад як процес прийняття рішення, що включає розумову діяльність, основу на

чіткій організації знань, схематі (*schema*), оскільки *schema* – це репрезентація знань в ментальному лексиконі індивіда. Виходячи з цього, одним із завдань когнітивного підходу до процесу перекладу є з'ясувати яким чином вона функціонує.

Відповідно до *problem-solving* моделі перекладач потребує як декларативних так і процедурних знань. Розрізняють наступні етапи цієї моделі: ідентифікація проблеми, дослідження проблеми, пошук і виявлення необхідної інформації, вибір стратегії для розв'язання проблеми, вибір рішення, оцінювання рішення [29].

Процес перекладу включає наступні когнітивні зусилля перекладача: аудіювати вхідну інформацію і зусилля, пов'язані з породженням дискурсу та короткострокові зусилля [18]. Відповідно до когнітивної моделі *Даніеля Жіля*, перекладач у процесі професійної діяльності потребує наступні чотири типи зусиль: аудіювання та аналіз вхідної інформації, запам'ятовування, тобто, збереження інформації у короткочасній пам'яті, породження цільового тексту і координація усіх задіяних зусиль з метою породження ефективного цільового продукту.

Когнітивна прагматична модель, представниками якої є *Sperber i Wilson* базується на теорії релевантності і стверджує, що переклад – це процес інтерпретації цієї схожості і завдання перекладача полягає в передачі всієї інформації вихідного тексту цільовій аудиторії.

Проаналізовані вище моделі, що в узагальненому вигляді представлені в *Таблиці 2*, описують фундаментальні погляди учених на ментальні процеси індивіда, задіяні у перекладі.

Більшість з цих моделей трактують переклад як когнітивний процес, динамічне, інтерактивне і різностороннє за природою явище. Він включає в себе контрольовані і неконтрольовані види переробки інформації, у яких задіяні короткочасна та довготривала пам'ять. Більшість з описаних моделей залишаються теоретичними гіпотезами без емпіричних доказів, за винятком інтерпретативної теорії перекладу та моделі зусиль, які базуються на спостереженнях процесу перекладу. Оскільки описані моделі дають уявні знання про когнітивні процеси, задіяні в

індивіди під час перекладацької діяльності,

то спроби знайти відповідь на проблеми

Таблиця 2

Характеристика моделей перекладу

Назва моделі перекладу	Основоположники, Дата розроблення	Сутність моделі перекладу
Інтерпретативна модель (Interpretative Model)	Seleskovich, 1968 and Leder, 1981	Три фази перекладу: розуміння, девербалізація, перевтілення
Психолінгвістична модель (Psycholinguistics Model)	Bell, 1991	Переклад – двофазова діяльність, що включає когнітивні процеси аналізу і синтезу
Соціальна модель (Social Model)	Kirally, 1995	Переклад варто розглядати в наступних трьох взаємопов'язаних ситуаційних контекстах: текст оригіналу, текст перекладу, перекладацький контекст
Когнітивна модель (Cognitive Model)	Kirally, 1995	Ментальний лексикон перекладача – система переробки інформації, де переклад є результатом взаємодії інтуїтивних і контрольованих процесів, включаючи лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори. Три фази перекладу: інформаційні джерела, інтуїтивне робоче місце перекладача, контрольований центр переробки вхідного матеріалу
Проблема вирішення завдань і прийняття рішень (Problem-solving and decision making Model)	Wills, 1996	Етапи моделі: ідентифікація проблеми, дослідження проблеми, пошук і виявлення необхідної інформації. Вибір стратегії для вирішення проблеми, вибір рішення, оцінювання рішення

когнітивного підходу до перекладу привертають увагу вчених протягом останніх десятиліть. Останні релевантні дослідження пов'язані з відкриттям нових шляхів отримання емпіричних міждисциплінарних даних, а також методів дослідження.

Найвідомішим методом у дослідженні процесу перекладу є так званий, *think-aloud protocol method*. Учені вважають, що вербалізація надійно відображає когнітивну поведінку [27, с. 6]. Услід за *Gopferich and Jaaskelainen* ці методи поділяють на *soft methods* – якісні, суб'єктивні за природою і *hard methods*, які акумулюють кількісні та об'єктивні дані емпіричних досліджень [19, с. 172].

Так звані *soft methods* переважно є вербальними звітами, включаючи *think-aloud protocol method*, протоколи діалогів, ретроспективний аналіз, *problem and decision reporting*. Вони часто комбінуються з такими емпіричними методами як анкетування, інтерв'ю, фахові журнали та

інші види публікацій досліджень з метою виявлення необхідної інформації. Проблемним тут виступає часовий фактор щодо валідності і надійності отриманих даних у процесі експерименту.

Появу зазначених вище *hard methods* пов'язують із останніми досягненнями в інформаційному і програмному забезпеченні. Наприклад, Translog, Proxu, Camtasia тощо. Особливо цікавим є дослідження *keystroke logging* під час планування у процесі пауз, тривалість і кількість яких свідчить про складність лексичного матеріалу, що підлягає ментальній переробці під час таких пауз. Відео- і скринізаписи демонструють поведінку суб'єкта і сприяють виявленню проблем, з якими зустрічається перекладач, а також стратегії для її вирішення. Такий метод дослідження як *eye-tracking* стверджує, що рухи очей корелюють зі сприйняттям та іншими когнітивними процесами, що відбуваються у ментальному просторі індивіда у процесі

комп'ютерного перекладу [16; 20].

Висновки і перспективи (Conclusions and future perspectives). На відміну від досліджень минулого століття щодо когнітивного підходу до навчання перекладу, сучасна наука про «когнітивний переклад» продемонструвала його методи, міждисциплінарну природу, появу нових дослідницьких напрямків. Дослідження процесу перекладу, моделювання методології його вивчення тісно пов'язано з такими науками як психологія, лінгвістика, психолінгвістика, когнітивні лінгвістика. Всі міждисциплінарні дослідження процесу перекладу досліджують різні поняття і концепти, а саме: досвід, білінгвальні здібності, концептуальні репрезентації, асоціації, метакогнітивні особливості здійснення перекладу.

Результати нових наукових здобутків,

Список використаних джерел

1. Борщовецька В. Д. Когнітивні основи навчання іншомовної фахової лексики. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Філологія. Педагогіка. Психологія". К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. Вип. 29. С. 204-209
2. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Харків: Константа, 2004а. № 635. С. 18-22.
3. Гончаренко Е. П. К вопросу о переводе последовательном и синхронном (из личного опыта обучения и преподавания). 2013. URL: http://confcontact.com/2013_06_07/8_Goncharenko.html (дата звернення: 30.11.2020).
4. Жаботинская С. А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход. Когнитивные исследования языка. Вып. Ш. Типы знаний и проблемы их классификации: Сб. науч. трудов / Ред. Е.С. Кубрякова, Н. Н. Болдырев. М.Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2008. С. 61–74.
5. Максименко О. В., Фокін С. Б. "Community interpreting": новий виклик для перекладача. Українське мовознавство. 2010. Випуск 40/1. С. 333-338.
6. Прокопенко А. В., Рава В. М.

в тому числі й описаних вище, сприяло появі нової галузі, яку називають «Когнітивна транслятологія» [23] або «Когнітивний переклад» [20].

Незважаючи на наявні дослідження в когнітивній транслятології, дослідження когнітивного підходу вимагає вивчення багатьох проблем, які залишаються все ще не вирішеними. Чітке розуміння викликів, що стоять перед цією наукою, уможливило сфокусувати дослідження на наступних проблемах.

Перспективними є подальші дослідження з удосконалення когнітивних моделей перекладу в умовах вторинного коду, пошук нової методології дослідження проблеми, формування і пошук ефективних шляхів збереження перекладацької пам'яті, а також дослідження ментальних процесів, пов'язаних з постмашинним перекладом.

Кореляція когнітивних процесів та робочої пам'яті перекладача. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації». 2020. Том 31 (70). Випуск 4 (41).

7. Таценко Н. В. Реалізація емпатії в сучасному англomовному дискурсі: когнітивно-синергетичний аспект. Монографія. Суми: Сумський державний університет, 2017. 357 с.

8. Чернина Л. Г. Особенности процесса формирования продуктивных лексических навыков. Иностр. яз. в школе. Выпуск 23. М.: Изд-во МПИ, 1991. С. 28-36.

9. Baddeley, A. D. The episodic buffer: A new component of working memory? Trends in Cognitive Sciences. Vol. 4 (11), 417–423.

10. Bell, Roger. Translation and Translating: Theory and Practice. London and New York: Longman, 1991. 28-57

11. Bhatti, A., Parhan, H., & Shah, S. W. Exploring the causes of foreign language anxiety in an EFL classroom: A study of public sector university, Sindh Pakistan. Journal of Literature, Languages and Linguistics, 2018. 47, 44-51. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JLLL/article/view/43855/0>

12. Bower G. H. (Mental imagery and associative learning and memory. Gregg L.W.(Ed.). Cognition in learning and memory. New York: Wiley, 1989. 51–58.

13. Brown G. D .A., Hulme C. Cognitive

Psychology and Second Language Processing: The Role of Short-term Memory. Harris R.J. Cognitive Processing in Bilinguals. Amsterdam: North-Holland Elsevier Science Publishers B.V., 1992. 105-121.

14. Channel, J. Psychological considerations in the study of L2 Vocabulary acquisition. Carter R., McCarthy M. Vocabulary and Language Teaching. London and New York: Longman, 1996. 83-95.

15. Chen H. Ch. Lexical Processing in Bilingual or Multilingual Speakers. Cognitive Processing in Bilinguals. Ed. Harris R.J., 1992, 253-263.

16. Dragsted Babara "Coordination of Reading and Writing Processes in Translation: An Eye on Uncharted Territory". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2010. 41-62.

17. Fay D., Cuttler A. Malapropism and the structure of mental lexicon. Linguist Enquiry. 1977. Vol. 8, 505-520.

18. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins, 2009. 283.

19. Göpferich, Susanne & Riitta Jääskeläinen. "Process Research into the Development of Translation Competence: Where Are We, and Where Do We Need to Go?". Across Languages and Cultures, 2009. 10, 169-191.

20. Halverson, Sandra. "Cognitive Translation Studies: Developments in Theory and Method". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone: Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2010. 349-369.

21. *Kiraly, Donald*. Pathways to Translation: Pedagogy and Process. Kent: Kent State University Press, 1995.

22. Lederer, M. La Traduction Simultanée. Paris: Minard, 1981. 25-48.

23. Muñoz Martin, Ricardo. "On Paradigm and Cognitive Translatology". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2010. 169-187

24. *O'Brien, Sharon*. Cognitive Explorations of Translation: Eyes, Keys, Taps. London & New York: Continuum, 2011.

25. *Rimer C*. Kognitive Aspekte des Lehrens und Lernens von Fremdsprachen.-Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen, 2000. 394.

26. *Seleskovitch, D*. L'interprète dans les conférences internationales: problèmes de langage et de communication. Paris: Minard, 1968. trans. 1978. Interpreting for International Conferences, Washington, DC: Pen and Booth, 1968.

27. *Shreve, Gregory & Erik Angelone*. "Translation and Cognition: Recent Development". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone, 1-13. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2010.

28. *VanPatten B*. Input processing and Grammar Instruction. New York: Ablex. 1996. 133.

29. *Wilss, Wolf*. Knowledge and Skills in Translator Behaviour. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1996.

References

1. Borshchovetska, V. D. (2014). Kohnityvni osnovy navchannya inshomovnoi phakhovoi lexyky [Cognitive approach to L2 specific vocabulary]. Scientific Visnyk of UNESCO department of the Kiv National Linguistic University. Series philology. Pedagogy. Psychology. Issue. 29, 204–209.

2. Vorobyova, O. P. (2004). Kohnityvna poetyka: zdobutky i perspektyvy [Cognitive poetry: outcomes and perspectives]. Visnyk of Karazin National University. Vol. 635, 18–22.

3. Honcharenko, E. P. (2013). K voprosu o perevode posledovatelnom i sinkhronnom (iz lichnogo opyta obucheniiia I prepodavaniia [To the problem of consecutive and simultaneous interpretation]. URL: http://confcontact.com/2013_06_07/8_Goncharenko.html (date of visit: 30.11.2020).

4. Zhabotynskaya, S. A. (2008). Modeli representatsii znaniia v kontekstye razlichnykh shkol kognitivnoi lingvistiki: integrativnyi podhod [Model of knowledge representation in the context of different Cognitive Linguistics trends: integrative approach]. Issue III. Types of knowledge and problems of their classification. Collection of scientific papers. Tambov: Publishing House of Tambov Derzhavin University, 61-74.

5. Maksimenko, O. V., Fokin, S. B. (2010). "Community interpreting": novii vyklyk dlia perekladacha ["Community interpreting": new challenge for an interpreter]. Ukrainian Linguistics studies. Issue 40 /1, 333–338.

6. Prokopenko, A. V., Rava, V. M. (2020). Korelyatsiia kognityvnykh procesiv ta robochoii

pamiati perekladacha [Correlation of cognitive processes and working memory of an interpreter]. Scientific Assays of Tavriia Vernadskii National University. Vol. 31(70). Issue 4 (41).

7. Tatsenko, N. V. (2017). Realisatsia empatii v suchasnomu anglomovnomu dyskursi: kognityvno-sinergetychnyi aspect. Monografia. [Realisation of empathy in the modern English discourse: cognitive and synergy aspect]. Sumy: Sumy State University, 357.

8. Chernina, L. G. (1991). Osobennosti protsessa formirovaniia productivnykh leksicheskikh navykov [Peculiarities of development of productive lexical skills]. Foreign Languages at schools. Issue 23, 28-36.

9. Baddeley, A. D. (2000). The episodic buffer: A new component of working memory? Trends in Cognitive Sciences. Vol. 4 (11), 417–423.

10. Bell, Roger. (1991). Translation and Translating: Theory and Practice. London and New York: Longman, 28-57.

11. Bhatti, A., Parhan, H., & Shah, S.W. (2018). Exploring the causes of foreign language anxiety in an EFL classroom: A study of public sector university, Sindth Pakistan. Journal of Literature, Languages and Linguistics, 47, 44-51. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JLLL/article/view/43855/0>

12. Bower G. H. (1989). Mental imagery and associative learning and memory // Gregg L.W.(Ed.). Cognition in learning and memory. New York: Wiley, 51– 58.

13. Brown G. D. A., Hulme C. (1992). Cognitive Psychology and Second Language Processing: The Role of Short-term Memory. Harris R. J. Cognitive Processing in Bilinguals. Amsterdam: North-Holland Elsevier Science Publishers B. V., 105 -121.

14. Channel, J. (1996). Psychological considerations in the study of L2 Vocabulary acquisition. Carter R., McCarthy M. Vocabulary and Language Teaching. London and New York: Longman, 83-95.

15. Chen H. Ch. (1992). Lexical Processing in Bilingual or Multilingual Speakers. Cognitive Processing in Bilinguals. Ed. Harris R.J., 253-263.

16. Dragsted, Babara. (2010). "Coordination of Reading and Writing Processes in Translation: An Eye on

Uncharted Territory". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 41-62.

17. Fay D., Cuttler A. (1977). Malapropism and the structure of mental lexicon. Linguist Enquiry. Vol. 8, 505-520.

18. Gile D. (2009). Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam : John Benjamins, 283

19. Göpferich, Susanne & Riitta Jääskeläinen. (2009). "Process Research into the Development of Translation Competence: Where Are We, and Where Do We Need to Go?". Across Languages and Cultures, 10, 169-191.

20. Halverson, Sandra. (2010). "Cognitive Translation Studies: Developments in Theory and Method". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone: Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 349-369.

21. Kiraly, Donald. (1995.) Pathways to Translation: Pedagogy and Process. Kent: Kent State University Press.

22. Lederer, M. (1981). La Traduction Simultanée. Paris: Minard, 25-48

23. Muñoz Martin, Ricardo. (2010). "On Paradigm and Cognitive Translatology". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 169-187

24. O'Brien, Sharon. (2011). Cognitive Explorations of Translation: Eyes, Keys, Taps. London & New York: Continuum.

25. Rimer C. (2000). Kognitive Aspekte des Lehrens und Lernens von Fremdsprachen.- Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen, 394.

26. Seleskovitch, D. (1968). L'interprète dans les conférences internatinales: problèmes de langage et de communication. Paris: Minard, 1968. trans. 1978. Interpreting for International Conferences, Washington, DC: Pen and Booth.

27. Shreve, Gregory & Erik Angelone. (2010). "Translation and Cognition: Recent Development". In Translation and Cognition, edited by Gregory Shreve & Erik Angelone, 1-13. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

28. VanPatten, B. (1996). Input processing and Grammar Instruction. New York: Ablex. 133.

29. Wills, Wolf. (1996). Knowledge and Skills in Translator Behaviour. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Abstract. *This article describes the methods for investigating the process of translation. It sets out the cognitive approach to translation and choice of vocabulary. Based on the existing models of translation, this requires careful analysis of correlation between cognitive processes, working memory and long-term memory. Phases of translation are identified and analysed. The interdisciplinary nature of translation as a process and data drawn from different related sciences are demonstrated. The translators'/interpreters' own processes during translations are highlighted and their importance shown. The article describes the methods of researching the process of translation.*

The specific objectives are a) to analyse the range of cognitive translation-related researches and b) thus to show characteristic features of cognitive models of translation.

Abstract. *This article describes the methods for investigating the process of translation, sets out the cognitive approach to translation and acquisition of vocabulary. Based on the existing models of translation, this requires careful analysis of correlation between cognitive processes, working memory and long-term memory. Phases of translation are identified and analysed. The interdisciplinary nature of translation as a process and data drawn from different related sciences are demonstrated. The translators'/interpreters' own processes during translations are highlighted and their importance shown. The article describes the methods of researching the process of translation.*

From the analysis it is suggested that there are six cognitive models to evaluate the role of cognitive processes involved into translation or interpretation. They can be classified into three groups: interpretive theory of translation (Seleskovitch (1968) and Leder (1981)), psycholinguistic and cognitive model (Bell, 1991), cognitive and translation model (Kirally (1995)).

The problem-solving and decision-making model (Wills (1996) considers the process of translation as one of decision making, including mental activity based on schema.

Particular efforts needed during the process of translation are discovered.

Within the cognitive approach to translation process the new perspectives are expected to become established and any problems with it to be solved. This will involve searching the new models for further insights into the process of translation, finding the new related methods, discovering ways to enlarge the translator's memory, and researching the mental processes associated with machine translation.

Key words: *cognitive approach, cognitive translation models, translator efforts, translator behaviour, methods of translation process research.*